

УДК 378.14:004

DOI <https://doi.org/10.30970/PS.2021.8.5>

ОНЛАЙН-ОСВІТА: ВИМУШЕНА САМОІЗОЛЯЦІЯ ЧИ СИСТЕМА ОТРИМАННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТАМИ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Наталія Жигайло

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
Університетська, 1, Львів, Україна, 79000
e-mail: nataliya.zhyhaylo@lnu.edu.ua*

Оксана Харко

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
Університетська, 1, Львів, Україна, 79000
e-mail: oxigestalt@gmail.com*

Стаття присвячена онлайн-навчанню як системі отримання знань студентами закладів вищої освіти.

Об'єктом дослідження є процес онлайн-навчання студентської молоді в період пандемії COVID-19. Предмет дослідження – якісні показники онлайн-навчання. Мета дослідження полягає у визначенні ступеня сприйняття студентами закладів вищої освіти власне онлайн-освіти й системи, за допомогою якої відбувається онлайн-навчання.

Питання дистанційного навчання і як сучасного формату освіти, і як формату освіти в майбутньому є надзвичайно дискусійним. І хоча дистанційне навчання не в змозі замінити « живі » лекції, адже його ніколи не планували на довготермінову перспективу, воно все ж може стати ефективним інструментом у навчальному процесі не тільки під час карантину. COVID-19 змушує заклади вищої освіти в Україні запроваджувати інноваційні рішення за порівняно короткий проміжок часу, тобто вводити дистанційне навчання з використанням різних вебсерверів, платформ, ресурсів і соціальних мереж. Результати дослідження дали змогу ідентифікувати труднощі й перспективи, недоліки й переваги впровадженого дистанційного навчання.

Наукова новизна дослідження полягає у виокремленні критеріїв переваг електронного навчання серед студентів закладів вищої освіти, розробленні анкети сприйняття студентами електронного навчання за шкалою Лайкерта й встановленні сприйняття електронного навчання, показника позитивної відповіді, відхилення чи нейтрального ставлення за такими категоріями, як гнучкість у часі й просторі, легкий і швидкий доступ до навчальних матеріалів, покращена співпраця та інтерактивність серед студентів закладів вищої освіти, доступ до вищої освіти для всіх абітурієнтів, можливість роботи із системами електронного навчання, наявність різних типів і стилів навчання, швидкий зворотній зв'язок, різноманітні й швидкі взаємодії, швидкий та ефективний доступ до навчальних ресурсів.

За результатами роботи виявлено позитивний результат сприйняття студентами електронного навчання та, відповідно, прийняття нової системи навчання. Дослідження сприятиме навчальним закладам вдосконалювати й покращувати різні аспекти онлайн-навчання.

Ключові слова: онлайн-навчання, освітня система, онлайн-освіта, електронне навчання, пандемія, COVID-19, «нова реальність», самостійна форма навчання, переваги онлайн-навчання, недоліки онлайн-навчання.

Вступ. Онлайн-освіта є важливим аспектом у житті студентів закладів вищої освіти в період пандемії COVID-19. Натепер, коли навчання вимушено дистанційне, виникає багато суперечок щодо якості такої освіти, щодо можливості легко пристосуватись до

онлайн-навчання, щодо позитивного ставлення до неї студентів і викладачів. Недостатня пристосованість і мала кількість платформ, на яких студенти можуть вивчати предмети, вимагає багато зусиль від усіх учасників навчального процесу. Комунікаційні бар'єри, які виникають унаслідок різноманітних технічних неполадок, і поганий зворотний зв'язок у процесі онлайн-навчання також спричиняє багато перешкод для нього. Незважаючи на складні умови, усі учасники онлайн-освіти зобов'язані пристосуватися до нового формату освітнього процесу й зробити його максимально комфортним та ефективним для себе.

Дистанційна освіта – це планова й систематична діяльність, що передбачає вибір, дидактичну підготовку й презентацію навчальних матеріалів, а також нагляд і підтримку навчання студента, яких досягають шляхом подолання фізичної відстані між студентом і викладачем за допомогою принаймні одного відповідного технічного носія

Студент як суб'єкт та об'єкт онлайн-освіти у своїх інтересах, цінностях, орієнтирах, потребах, вчинках відбиває рівень освіченості суспільства, в якому живе. Пристосування до онлайн-освіти запобігає зупинці розвитку духовної потреби до навчання, формує інтелектуальні, естетичні інтереси студентів, відбиває внутрішнє багатство й прагнення до духовної зрілості, яке формується шляхом тривалого навчання, самопізнання та прагнення до розвитку.

Мета дослідження полягає у встановленні сприйняття студентами онлайн-навчання та системи, за допомогою якої воно відбувається. Досягнення мети дослідження передбачало розв'язання таких завдань:

1. Здійснити теоретико-методологічний аналіз проблеми онлайн-навчання.
2. Визначити переваги й недоліки онлайн-навчання.
3. Розробити анкету сприйняття студентами електронного навчання за шкалою Лайкерта.
4. Проаналізувати результати дослідження.

Проблемі дистанційного навчання присвятили чимало досліджень: Р. Делінгс, Г. Домен, О. Пітерс, Б. Гольмберг, Х. Перратон, Г. Холістер, Г. Рамбл, К. Гаррі, Ф. Да Коста, А. Пелісарі, І. Гонсалес Р. Коннорс., Р. Шауер, Ч.-Х. Айдин, І. Костелла тощо.

У період пандемії великого значення набуло питання онлайн-освіти; дослідники по-різному тлумачать її визначення, проте виокремлюють загальні риси: самостійна форма навчання, віддаленість учня та вчителя в просторі й / або часі, використання технічних носіїв.

Аналіз останніх публікацій на тему дослідження. Здебільшого наукові пошуки в царині проблематики теорії та практики використання дистанційної форми навчання зосереджені на дослідженні питань ефективності дистанційної освіти й визначенні значущості окремих її детермінант у межах підсумкової якості результату освітньої та наукової діяльності. Ґрунтовне дослідження щодо оцінювання негативного чи позитивного впливу дистанційної форми навчання на якість підготовки фахівців виконано Р. Шауером, Ч.-Х. Айдином, І. Костеллою. Проблематика використання технологій дистанційного навчання в закладах вищої освіти була фокусом наукової уваги Г. Рамбла, К. Гаррі, Ф. Да Коста, А. Пелісарі, І. Гонсалеса й інших дослідників. Перспективи розвитку дистанційної освіти розглянули Д. Андерсон, С. Віллер, Т. Едвард, Р. Клінг, Д. Парриш, Р. Філіпе, Д. Мюллер, Д. Кіган, А. Кларк, М. Томпсон. Питання змісту, інструментів і технологій використання дистанційної форми навчання набули свого розвитку в працях В. Бикова, В. Кухаренко, Н. Сиротенко, О. Рибалко, Ю. Богачкова. Предметом наукової уваги перелічених вище вчених стали питання алгоритмізації процедур розробки дистанційних курсів. Дослідження В. Бикова охоплюють питання: вивчення технологій хмарних обчислень як перспективного напрямку розвитку освіти, зокрема вищої, ІКТ-аутсорсингу, функ-

цій ІКТ-підрозділів навчальних закладів, моделі відкритої освіти, мобільного простору й мобільно орієнтованого середовища інтернет-користувача тощо. Питання оцінювання результатів освіти, як і ефективність використання окремих її інструментів, були предметом наукових досліджень О. Спіріна, Л. Лупаренко. Організацію та ефективність функціонування центрів дистанційної освіти вивчали Ю. Богачков, В. Биков, О. Пінчук, В. Олійник, О. Буров, А. Манак, О. Коневщинська, П. Ухань, І. Іванюк, Д. Рождественська, В. Барладим, О. Корнієць, І. Мушка. Проблематику формування освітнього середовища й особливостей функціонування платформ розміщення освітніх ресурсів досліджено в працях С. Семерікова, І. Теплицького, С. Шокалюка.

Виклад основного матеріалу. Аналіз теоретичної сторони питання. Здебільшого виконані зарубіжними ученими дослідження зосереджені на визначенні критеріїв оцінювання якості дистанційної освіти, а також на з'ясуванні чинників впливу на рівень зацікавленості потенційних споживачів освітньої послуги щодо застосування тих чи інших інструментів дистанційного навчання. Незважаючи на достатню увагу вчених до проблематики використання дистанційної форми навчання в системі вищої освіти, окремі її питання все ж залишаються відкритими для подальших наукових пошуків.

У березні 2020 р. Генеральний директор організації ЮНЕСКО Одрі Азулай заявила, що через пандемію коронавірусу COVID-19 понад мільярд молодих людей у 165 країнах світу не можуть відвідувати заняття через закриття загальноосвітніх навчальних закладів. А запровадження карантину змінило життя кожного з нас і найбільше вплинуло на заклади освіти, змушуючи їх пристосовуватись до нових умов надання освітніх послуг. Нині питання дистанційного навчання в умовах пандемії коронавірусу залишається як ніколи актуальним, отже пропонуємо ознайомитися з аналітичним оглядом деяких публікацій на тему з вибірки міжнародних видань [1].

Зокрема, у своїй публікації українські науковці І. Прокопенко й С. Бережна зазначають, що COVID-19 змушує заклади вищої освіти в Україні запроваджувати інноваційні рішення за порівняно короткий проміжок часу й вводити дистанційне навчання з використанням різних вебсерверів, платформ, ресурсів і соціальних мереж.

Автори наголошують також на тому, що COVID-19 значною мірою привніс серйозні корективи щодо чіткості й своєчасності зворотного зв'язку із зацікавленими сторонами, передусім студентами й персоналом. Розв'язання невизначеностей є надважливим завданням, насамперед під час кризи, як і значно якісніший рівень комунікації як з боку керівництва університету, так і між студентами [1].

Задля визначення якісних показників дистанційної освіти спочатку потрібно відповісти на питання: Що таке дистанційна освіта? Як зазначили Хансон, Маушак, Шлоссер, Андерсон, одне лише слово «відстань» має кілька значень. А термін «дистанційна освіта» застосовується до величезного різноманіття сфер за допомогою різних засобів масової інформації. Крім того, швидкі зміни в технологіях також кидають виклик традиційним способам визначення термін «дистанційна освіта» [4].

Для кращого розуміння поняття розглянемо декілька прикладів визначень учених.

Як бачимо з таблиці 1, визначення терміну дещо відрізняються, проте можна виокремити загальні риси, які притаманні будь-якому з визначень, а саме:

- самостійна форма навчання;
- віддаленість учня та викладача в просторі й / або часі;
- використання технічних носіїв.

Існувало також декілька видів підходів, теорій до вивчення дистанційного навчання, розроблених провідними вченими в галузі дистанційної освіти, такими як Холмберг, Ведемаєр, Мур і Пітерс, які можна розділити на три великі групи:

Таблиця 1

Приклади визначення терміна «дистанційна освіта»

№	Науковець	Рік	«дистанційна освіта»
1	Р. Делінгс	1999	– планова й систематична діяльність, яка містить вибір, дидактичну підготовку й презентацію навчальних матеріалів, а також нагляд і підтримку навчання студента, яке досягається шляхом подолання фізичної відстані між студентом і викладачем за допомогою принаймні одного відповідного технічного носія <...>
2	Г. Домен	1967	– систематично організована форма самостійного навчання, в якому консультування студентів, презентація навчального матеріалу, а також забезпечення та контроль успішності студентів забезпечує зовнішня команда викладачів, кожен з яких має власні обов'язки, що є можливим за допомогою носія, який може покривати великі відстані.
3.	О. Пітерс	1973	– метод передачі інформації, знань, навичок, який обґрунтовується застосуванням технічних носіїв, із метою відтворення якісного навчального матеріалу, що дає можливість викладати великій кількості студентів одночасно, де б вони не проживали. Це промислово розвинена форма викладання та навчання.
4	Б. Гольмберг	1977	охоплює різні форми навчання, які не перебувають під постійним, безпосереднім наглядом викладачів.
5	Х. Перратон	1988	– навчальний процес, в якому значну частку викладання проводить хтось, хто віддалений у просторі й / або часі від учня.
6	Г. Холістер	2001	– будь-який підхід до навчання, за якого більшість навчального процесу відбувається, коли викладач та учень не знаходяться фізично один біля одного

Розроблено автором на основі [5]

1. Теорія автономії та незалежності.

Бордже Холмберг, Чарльз Ведемаєр, Рудольф Деллінг і Майкл Г. Мур розробили теорію дистанційної освіти, де головне місце займає той, хто навчається. Вагомими в теорії є відмінні риси дистанційної освіти, завдяки яким вона суттєво відрізняється від інших форм освіти.

2. Теорія індустріалізації.

Отто Пітерс, Десмонд Кіган, Ренді Гаррісон і Джон Андерсон – теоретики дистанційної освіти, які розробили теорію дистанційного навчання та його організацію. Основними центрами теорії є структурні проблеми (індустріалізація), а також те, як ці проблеми впливають на викладання та процес навчання.

3. Теорії взаємодії та спілкування.

Сучасні ідеї та погляди висунули Холмберг, Джон А. Баат, Кевін С. Сміт, Девід Стюарт і Джон С. Даніель. Учені у своїх теоріях виокремили як основний об'єкт вивчення конструкції взаємодії та спілкування. Вони вважали їх головними чинниками, що впливають на дистанційну освіту

Аналіз переваг і недоліків дистанційної освіти. Як у більшості методів навчання, онлайн-навчання також має власний набір переваг і недоліків.

Одним із найуживаніших термінів після «пандемії» є термін «нова реальність». В освіті відбувається збільшення використання засобів онлайн-навчання. В усьому світі заклади вищої освіти (далі – ЗВО) орієнтуються на платформи для онлайн-навчання, щоб продовжити процес навчання студентів. Цифрове навчання стало необхідним ресурсом для студентів у всьому світі [6].

Визначимо переваги онлайн-навчання:

1. *Ефективність.* Онлайн-навчання пропонує викладачам ефективний спосіб проведення уроків для студентів. Інтернет-навчання володіє певними інструментами, такими як відео, PDF-файли, подкасти, і викладачі можуть використовувати їх як частину запланованих уроків [6].

2. *Доступність часу й місця.* Ще однією перевагою онлайн-освіти є те, що вона дає змогу студентам відвідувати заняття з будь-якого місця на їхній вибір. Це також дає змогу охопити розгалуженішу мережу студентів, не обмежуватися географічними межами. Онлайн-лекції можна записувати, архівувати й ділитися ними для подальшого використання. Це дає змогу студентам отримати доступ до навчального матеріалу в комфортний для них час [6].

3. *Покращена відвідуваність студентів.* Оскільки заняття в Інтернеті можна проводити вдома чи за вибраним місцем, є менша ймовірність того, що учні пропускать навчання.

4. *Підходить для різноманітних стилів навчання.* Кожен студент має різні навчальні здібності й інші стилі навчання. Інтернет-систему навчання з її різноманітними можливостями й ресурсами можна персоналізувати різними способами. Це найкращий спосіб створити ідеальне навчальне середовище, яке відповідає потребам кожного студента [6].

5. *Гнучкість.* Одна з умов, яку найбільше любляють студенти під час навчання в Інтернеті, – це гнучкість, оскільки вони можуть заощадити час та енергію на поїздки до університету й назад. Однак вони повинні бути самодисциплінованими для того, щоб досягнути успіхів у дистанційному навчанні, вміти добре працювати самостійно [7].

6. *Можливість поєднання навчання з роботою, навчанням на іншій спеціальності.* Онлайн-навчання можуть використовувати не лише студенти, а й робітники, що бажають підвищити свою кваліфікацію, чи навіть домогосподарки [9].

7. *Можливість навчання студентів із фізичними вадами.* Дистанційне навчання можна ефективно використовувати для розвитку інклюзивної освіти [9].

Перелічимо недоліки онлайн-навчання:

1. *Неможливість зосередити увагу на екранах.* Для багатьох студентів однією з найбільших проблем онлайн-навчання є боротьба з фокусуванням уваги на екрані протягом тривалого періоду. Отже, викладачам важливо робити свої лекції чіткими, цікавими й інтерактивними, щоб допомогти студентам зосередитися [6].

2. *Питання технологій і доступу до Інтернету.* Однією з ключових проблем онлайн-освіти є підключення до Інтернету. Незважаючи на те, що за останні кілька років кількість користувачів мережі Інтернет різко зросла, у менших містах із постійним зв'язком і з гідною швидкістю існує проблема [6].

3. *Нестача фізичного спілкування.* Студенти можуть багато чому навчитися, перебуваючи в компанії своїх однолітків. Однак в Інтернет-аудиторії між студентами й викладачами існує мінімальна фізична взаємодія. Це часто спричиняє в студентів відчуття самотності й ізоляції. У дослідженні Пенсильванського університету Індіани соціальна ізоляція виявляється основною причиною відмови студентів від навчання. Цей знижений рівень соціальної взаємодії послаблює досвід коледжу для багатьох студентів, що призводить до того, що онлайн-навчання навколо нього стигматизується [7].

4. *Підготовка викладачів.* Онлайн-навчання вимагає від викладачів базового розуміння використання цифрових форм навчання. Необхідно інвестувати в підготовку викладачів із використанням останніх оновлень технологій для безперешкодного проведення онлайн-лекцій [6].

5. *Технологія та час.* Найбільший обсяг навчання в Інтернеті стосується насамперед управління часом і технологіями. Студентам, схильним до зволікань, онлайн-навчання

важко скоординувати, і мотивувати себе надто складно. Оскільки навчання в Інтернеті залежить здебільшого від здатності студента виконувати самостійну роботу, студенти, які мають проблеми із самодисципліною та мотивацією для онлайн-навчання, можуть зіштовхнутися зі значними труднощами [8].

6. *Проблема аутентифікації та ідентифікації користувача.* Не завжди є можливість визначити, чи студент самостійно виконував завдання або складав тест, насамперед під час асинхронного навчання [9].

Опитування та аналіз результатів. Освітня система в усьому світі надзвичайно постраждала під час спалаху COVID-19. Довелося закрити навчальні заклади, що негативно позначилося на студентах в усьому світі. Пандемія вимагала стримування та примусової ізоляції, що значною мірою вплинуло на особисту взаємодію викладачів і студентів. У зв'язку з відсутністю традиційного викладання в аудиторіях та індивідуальної взаємодії між студентами й викладачами виникла потреба проводити заняття в дистанційному форматі, а саме через засоби інтернет-зв'язку. На такому тлі доречно вивчити сприйняття та готовність студентів до системи онлайн-навчання, прийнятої на університетському рівні під час тривалої пандемії COVID-19. В опитуванні брали участь 218 студентів університетів міста Львова.

Результати дослідження виявляють позитивний результат сприйняття студентами електронного навчання та, відповідно, прийняття нової системи навчання.

Результати дослідження даватимуть змогу навчальним закладам вдосконалювати й покращувати онлайн-навчання.

Цілі дослідження:

1. Визначити важливість електронного навчання в період пандемії.
2. Дослідити переваги й недоліки онлайн-навчання для студентів.
3. Проаналізувати сприйняття студентами електронного навчання.

Дослідження має кількісний, а також описовий характер. Для збору даних використано модифіковану анкету. Респондентами опитування є студенти, які активно використовують платформи електронного навчання.

Анкета містила два розділи. Розділ А передбачав збір особистої інформації про студентів. Розділ В передбачав визначення сприйняття та ставлення студентів до ефективності електронного навчання під час пандемії.

Для збору первинних даних анкету було створено через Інтернет-форму Google doc. Сайти соціальних мереж були важливим джерелом охоплення студентів, які навчаються в різних університетах. Отримано 218 дійсних відповідей.

Демографічний профіль студентів, пристрій, який студенти використовують для доступу до онлайн-навчання, тривалості користування комп'ютером, сприйняття та ставлення студентів до електронного навчання наведено нижче.

Профіль респондентів. Таблиця 2 містить відповіді на питання щодо статі, вікової групи, курсу й рівня освіти. Усі відповіді складаються з первинних даних.

У таблиці подано особисту інформацію респондентів, її класифіковано на основі їхньої статі, вікової групи, напряму навчання, року навчання, форми навчання та університету.

З вищезазначеної таблиці бачимо, що більша кількість респондентів-виборців (52,75%) – жінки, тоді як 47,25% – чоловіки. Причому 85,32% респондентів належать до вікової групи 19–29 років, 5,96% – до вікової групи 30–39 років, 6,88% – студенти віком до 18 років. Жоден із респондентів не належить до вікової групи 60 років і вище, лише 1,37% припадає на вікову групу 40–49 років, 0,47% респондентів у межах 50–59 років. Респонденти, які належать до вікової групи 19–29 років, представляють голос молоді.

Студентів обгрунтовано розподілено відповідно до їхнього навчального року. Як зображено в таблиці, 1, 9,63% респондентів – першого року навчання, 26,15% – другого року навчання, 21,10% припадає на третій рік, 23,85% – на четвертий рік, а 19,27% припадає на п'ятий рік навчання відповідно.

Зазначимо, що 64,68% від загальної кількості відповідей зафіксовано від студентів денної форми навчання, 8,72% від студентів заочної форми навчання, а 26,60% працюють та одночасно навчаються.

Причому 83,03% від загальної кількості респондентів – із напрямку економічних спеціальностей, 5,50% – із напрямку ІТ-спеціальностей, 6,88% – із напрямку Архітектури й дизайну, решта 4,59% – з Інженерного потоку. Отже, відповіді студентів досить різноманітних напрямів навчання проаналізували в дослідженні, щоб отримати різні погляди.

Опитування проводили серед студентів Львівського національного університету (далі – ЛНУ) ім. Івана Франка й Національного університету (далі – НУ) «Львівська політехніка». Більша кількість опитуваних (75,23%) – студенти ЛНУ ім. Івана Франка, інші 24,77% – студенти НУ «Львівська політехніка».

Таблиця 2

Особиста інформація респондентів

Змінна	Категорія	Кількість	Σ	Відсоток
Стать	Чоловік	103	103	47,25
	Жінка	115	218	52,75
Вікова група	18 років і менше	15	15	6,88
	19–29 років	186	201	85,32
	30–39 років	13	214	5,96
	40–49 років	3	217	1,37
	50–59 років	1	218	0,47
	60 років і більше	-	-	-
Напрямок навчання	ІТ-напрямок	12	12	5,50
	Економіка	181	193	83,03
	Архітектура й дизайн	15	208	6,88
	Інженерія	10	218	4,59
Курс	1	21	21	9,63
	2	57	78	26,15
	3	46	124	21,10
	4	52	176	23,85
	5	42	218	19,27
Форма навчання	Денна форма навчання	141	141	64,68
	Заочна форма навчання	19	160	8,72
	Працюють і навчаються одночасно	58	218	26,60
Університет	ЛНУ ім. Івана Франка	164	164	75,23
	НУ «Львівська політехніка»	54	218	24,77

Складено автором

Респонденти відповіли на питання, наведені в таблиці 3, щоб виміряти ступінь вигоди від електронного навчання. Це п'ятибальні твердження, засновані на шкалі Лайкерта, які варіюють від «Повністю не згоден» до «Повністю згоден».

Таблиця 3

Переваги електронного навчання

№	Варіанти
1	Гнучкість у часі й просторі
2	Легкий і швидкий доступ до навчальних матеріалів
3	Покращена співпраця та інтерактивність серед студентів
4	Доступ до вищої освіти для всіх абітурієнтів
5	Можливість роботи із системами електронного навчання
6	Нааявні різні типи й стилі навчання
7	Швидкий зворотний зв'язок
8	Різноманітні й широкі взаємодії
9	Швидкий та ефективний доступ до навчальних ресурсів
10	Оновлений навчальний матеріал

Складено автором

«Повністю згоден» і «Згоден» об'єднують, щоб сформуванати одну позитивну відповідь «Погоджуюсь». Таку ж процедуру застосовують у випадках «Повністю не згоден» і «Не згоден». Відповіді об'єднують, щоб отримати одну відповідь від вибірки респондентів – «Не погоджуюсь». Результати наведені в діаграмі (рис. 1).

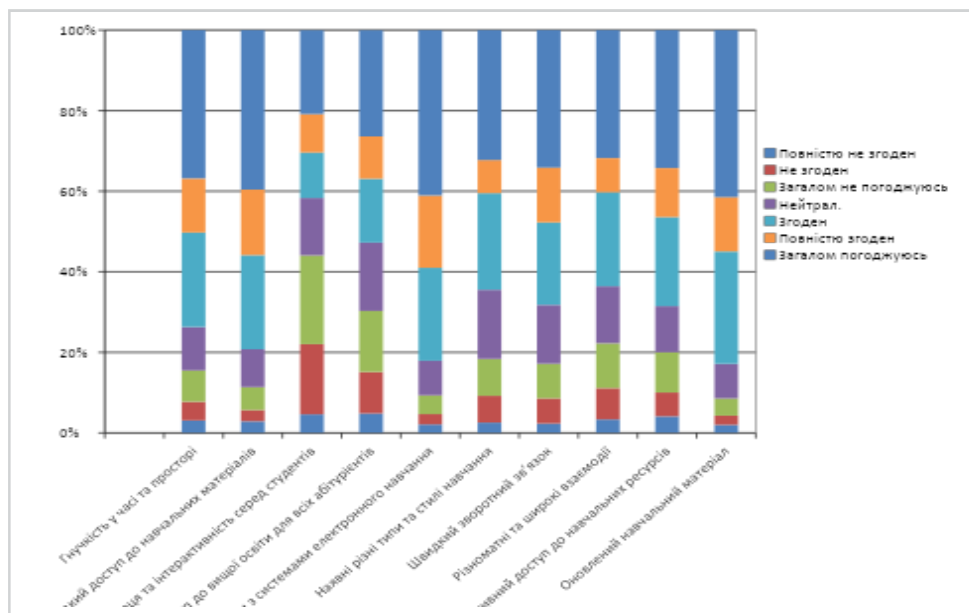

Рис. 1. Переваги електронного навчання

Складено автором

За результатами аналізу даних діаграми (рис. 1) можемо побачити, що найвищий рівень позитивної відповіді становив 76,3% і стосувався категорії «Оновлений навчальний матеріал». Це засвідчує, що завдяки оновленим навчальним матеріалам навчальна програма цікавіша для студентів. Однак 7,9% студентів дотримуються думки, що оновлений матеріал в онлайн-навчанні не сприяє розробці нової навчальної програми й стратегій викладання. Тоді як 18,0% студентів вважають, що вони не можуть отримати ресурси для вивчення через систему дистанційного навчання.

Другий показник позитивної відповіді за категорією «Можливість поєднувати роботу з навчанням» становив 75,6%. Тобто студенти здебільшого мають змогу використовувати електронну платформу для навчання, оскільки вважають її зручною для користувачів. Ефективна система управління навчальними платформами – та, в якій вбудовані різні інструменти, щоб зробити навчання пристосованим і керованим.

Категорія «Легкий і швидкий доступ до навчальних матеріалів» отримала 72,4% позитивних відповідей. Це означає, що викладач і слухач можуть легко й швидко ділитися навчальним матеріалом між собою. І лише 10,4% респондентів висловило думку про цю систему електронного навчання, що вона не корисна для обміну навчальним і педагогічним матеріалом тощо.

З боку «Швидкого й ефективного доступу до навчальних ресурсів» результати засвідчили, що 61,5% студентів назвало цей чинник позитивним. Зважаючи на результати опитування, за допомогою системи електронного навчання студенти можуть легко отримати різноманітні навчальні ресурси.

Стосовно категорії «Гнучкість у часі й просторі» позитивний коефіцієнт відповіді становив 66,5%. Це засвідчує, що для студентів електронне навчання здебільшого стало зручним варіантом, коли йдеться про питання гнучкості в часі й у географічному просторі. «Швидкий зворотний зв'язок» отримав 59,5% позитивних відповідей. Зокрема, в контексті електронного навчання швидкий зворотний зв'язок важливий, оскільки своєчасна й швидка реакція робить студентів більшою мірою залученими до дискусійних форумів та, отже, покращує процес електронного навчання.

Категорія «Наявні різні типи й стилі навчання» отримала 55,0% позитивних відповідей. Отже, студенти здебільшого оцінюють акомодативний характер платформ електронного навчання для різних стилів навчання.

За варіантом «Різноманітні й широкі взаємодії» отримано 55,7% позитивних відповідей. Це засвідчує, що більша частина від загальної кількості респондентів почувається комфортно на платформі онлайн-навчання.

Чинник «Доступ до вищої освіти для всіх абітурієнтів» отримав 45,1% позитивних відповідей, тобто респонденти вірять у збільшення можливостей для студентів вступити до закладу вищої освіти через Інтернет [10; 11].

Найнижчий відсоток позитивних відповідей – 36,5% – стосувався категорії «Покращена співпраця та інтерактивність серед студентів». Співпраця слугує досить важливим чинником у контексті дистанційної освіти. Однак отримані відповіді залежали від ступеня згоди, незгоди й нейтральності. Це вказує на необхідність розуміння важливості співпраці задля обміну знаннями.

Сприйняття студентами електронного навчання за шкалою Лайкерта (від «Повністю не згоден» до «Повністю згоден») [12].

Питання стосувалися корисності, самоефективності, простоти використання та поведінкових намірів використання платформ електронного навчання. Дослідження розглядає сприйняття студентів, оскільки воно важливе під час оцінювання електронного навчання. Отже, питання, на які відповідали респонденти, перелічені в таблиці 4.

Таблиця 4

Питання, на які відповідали респонденти

№ з/п	Варіанти
<i>Сприйняття корисності електронного навчання</i>	
1	Навчання в режимі онлайн забезпечує гнучкість навчання в зручний для студента час
2	Електронне навчання даватиме змогу людям навчатися незалежно від того, де вони перебувають у світі
3	Доступні технології, що даватимуть змогу проходити тестування та здавати завдання в електронному вигляді
4	Доступні електронні інструменти для забезпечення інтерактивного спілкування між викладачем і студентом за відсутності взаємодії
<i>Сприйняття самоефективності використання електронного навчання</i>	
5	Я відчуваю себе впевнено, користуючись системою електронного навчання
6	Я відчуваю себе впевнено, керуючи функціями електронного навчання
7	Я відчуваю себе впевнено, використовуючи навчальні матеріали з електронного навчання
<i>Сприйняття простоти використання електронного навчання</i>	
8	Я вважаю, що платформи електронного навчання зручні для користувачів
9	Мені було б легко знайти необхідну інформацію з використанням платформи електронного навчання
10	Я вважаю, що використання електронного навчання може спростити процес навчання
11	Налаштування служби електронного навчання сумісне зі способом навчання
<i>Поведінковий намір використання електронного навчання</i>	
12	Я маю намір використовувати електронне навчання для сприяння моєму навчанню
13	Я маю намір використовувати електронне навчання, щоб оновити свої знання відповідно до сучасних винаходів, технологій і поглядів на навчання
14	Я маю намір використовувати електронне навчання як самостійний (безплатний) інструмент навчання

«Повністю згоден» і «Згоден» об'єднуємо, щоб сформувані одну позитивну відповідь «Погоджуюсь». Таку ж процедуру застосовуємо у випадках «Повністю не згоден» і «Не згоден». Відповіді об'єднуємо, щоб отримати одну відповідь від вибірки респондентів – «Не погоджуюсь». Результати наведені в діаграмах (рис. 2–5).

Дослідження має намір вивчити поведінкові наміри студентів щодо використання засобів електронного навчання. Результати, наведені в діаграмі на рис. 4, доводять, що 51,0% респондентів-студентів використовує електронне навчання як допоміжний засіб для навчання; 60,4% опитаних студентів використовує електронне навчання для оновлення знань із предметів і відстежує поправки, якщо такі є; 64,3% опитаних студентів використовує електронне навчання як інструмент безплатного навчання. Отже, поведінкові наміри студентів щодо електронного навчання обнадійливі й позитивні.

Очікуємо, що сприйняття студентами позитивно вплине на їхнє задоволення завдяки інтерактивному електронному навчанню.

З'ясовано, що 59,0% респондентів вважало, що навчання в режимі електронного навчання забезпечує гнучкість навчання в зручний для того, хто навчається, час, а 21,7% респондентів воліло залишатися нейтральними. 74,4% респондентів вважало, що електронне навчання дає змогу студентам продовжувати навчання незалежно від географічних відмінностей, 72% опитаних вважало, що воно сприяє іспитам і поданню завдань в електронному вигляді. Також 67,1% респондентів погодилось, що ефективність спілкування дійсно можлива між викладачем і студентом без особистої взаємодії, тоді як 19,9% залишилось нейтральними.

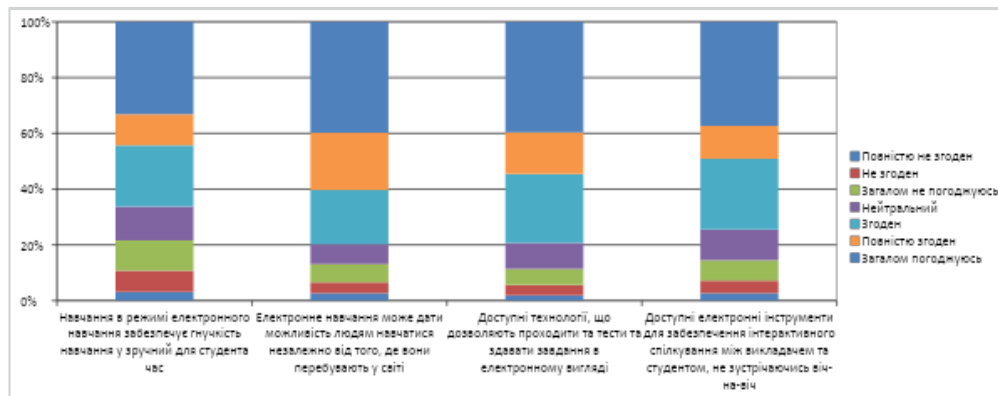

Рис. 2. Сприйняття корисності електронного навчання

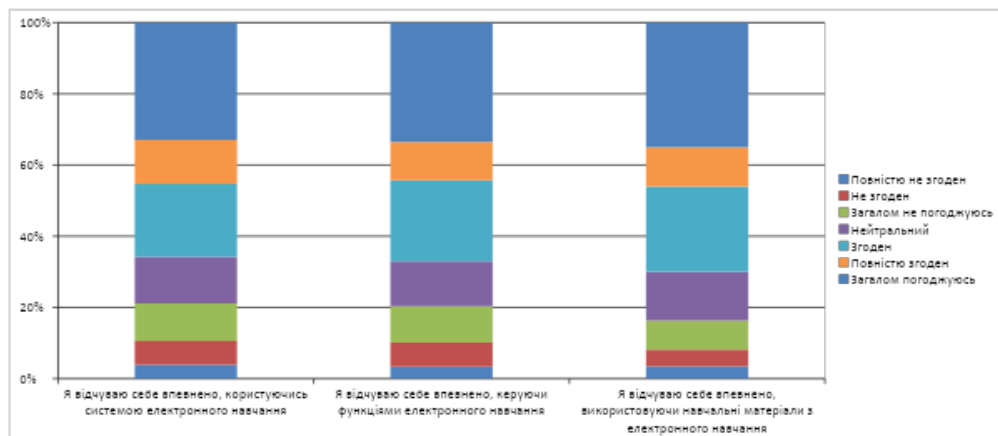

Рис. 3. Сприйняття самоефективності використання електронного навчання

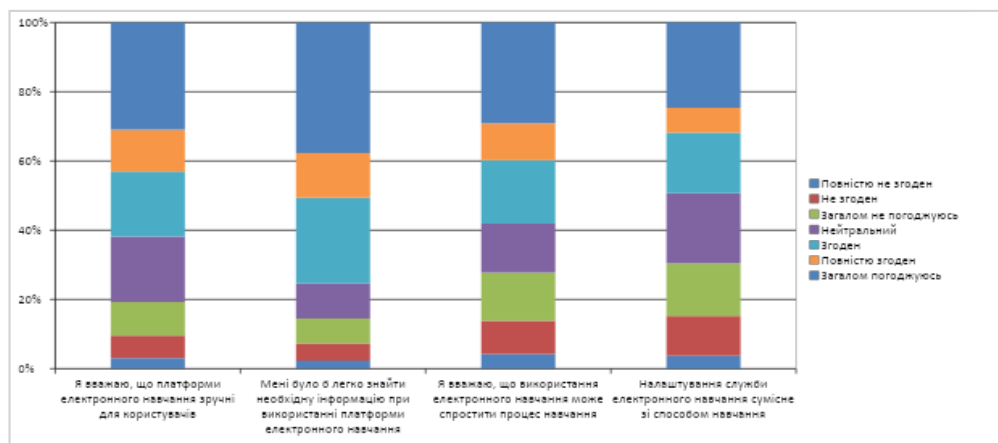

Рис. 4. Сприйняття простоти використання електронного навчання

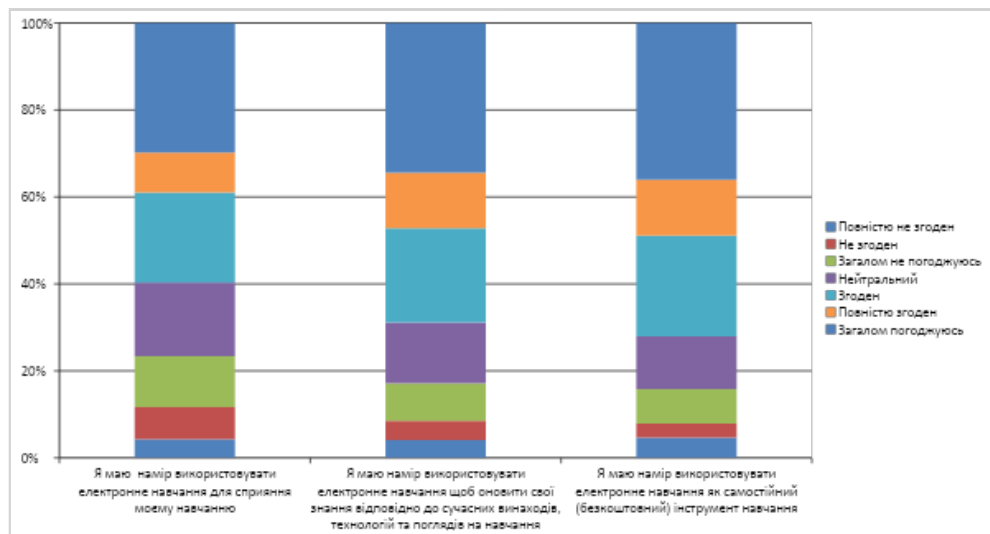

Рис. 5. Поведінковий намір використання електронного навчання

Стосовно «Зручності використання електронного навчання» дослідження виявляє, що 52,0% студентів вважає, що платформи електронного навчання зручні для користувачів, тоді як 31,8% респондентів відреагувало нейтрально; 68,5% студентів підтвердило, що за допомогою системи електронного навчання можуть легко отримати необхідну інформацію, тоді як 18,3% респондентів відповіло нейтрально, а 13,2% студентів вважало, що вони не можуть дослідити необхідну інформацію за допомогою системи електронного навчання. Причому 50,9% опитаних респондентів вірило, що онлайн-система навчання спрощує процес навчання для студентів, тоді як 24,8% відповіло нейтрально, а 24,3% респондентів не висловились за це. Чимало студентів (41%) зауважило, що налаштування служби електронного навчання сумісне зі способом навчання. Однак 33,7% студентів не визначились, а 25% респондентів не погодились із цією особливістю системи електронного навчання.

Висновки. Дослідження кризових ситуацій в освіті даватиме змогу значно краще побачити й оцінити якість побудованої культурної взаємодії, комунікації та процесів в українських ЗВО. У випадку, коли освітнім закладам не вдалось напрацювати спільний план дій і налагодити системні комунікації, дистанційне навчання найімовірніше впроваджуватимуть хаотично, безсистемно, що потребуватиме значних витрат часу й ресурсів на налагодження та запуск і залежатиме від інформаційно-комунікаційних, (діджитал) здібностей викладачів і студентів.

Здійснено теоретико-методологічний аналіз проблеми онлайн-навчання (зокрема явища дистанційної освіти), розглянутого в часовому розрізі докарантинних досліджень, виконаних зарубіжними й вітчизняними вченими. Донедавна загальне визначення «дистанційна освіта» використовувалось для опису освіти, яка проходить у нетрадиційному середовищі (наприклад, заочне навчання, домашнє навчання, самостійне навчання, екстернат). Онлайн-навчання – нове поняття, яке стало поширеним в епоху нової реальності. Як зазначено українськими науковцями, COVID-19 змусив заклади вищої освіти в Україні схвалювати інноваційні рішення за порівняно короткий проміжок часу й запроваджувати дистанційне навчання з використанням різних вебсерверів, платформ, ресурсів і соціальних мереж.

Пандемія зумовила необхідність застосування найбільшої та найшвидшої трансформації педагогічної діяльності й методики оцінювання, яку будь-коли спостерігали в сучасних університетах. Окрім цього, виявлено певні труднощі, з якими зіштовхуються студенти й викладачі в процесі онлайн-навчання, серед них: неможливість зосередити увагу на екранах, питання технологій і доступу до Інтернету, нестача фізичного спілкування, недостатня підготовка викладачів, керування екранним часом (збільшення часу використання пристроїв), управління технологіями й часом, проблема аутентифікації та ідентифікації користувача.

Але студенти побачили суттєві переваги такого виду навчання. Зазначимо, зокрема, що ефективність (велика кількість діджитал-інструментів), доступність часу й місця, фінансова доступність (зменшення фінансових витрат), покращена відвідуваність студентів підходить для різноманітних стилів навчання. Важливими чинниками вважають гнучкість, можливість поєднання навчання з роботою, навчанням на іншій спеціальності, можливість навчання студентів із фізичними вадами.

Проаналізовано сприйняття та готовність студентів до системи онлайн-навчання, прийнятої на університетському рівні під час тривалої пандемії COVID-19 на основі опитування 218 студентів університетів міста Львова.

Виявлено позитивний результат сприйняття студентами електронного навчання. Анкетування дало змогу зробити якісні й кількісні висновки й передбачало створення короткого особистого профілю респондентами-студентами Львівського національного університету імені Івана Франка й Національного університету «Львівська політехніка». За результатами статистичного опитування зроблено висновок, що великою перевагою онлайн-навчання є «оновлений навчальний матеріал», тоді як існує досить значущий відсоток опитуваних, які взагалі не можуть отримати ресурси для навчання через онлайн-систему з тих чи інших причин. Недоліки онлайн-навчання полягають у підвищенні тривожності, напруги, емоційного вигорання студентської молоді.

Перспективою подальших досліджень буде формування стресостійкості студентської молоді в умовах дистанційного навчання.

Список використаної літератури

1. Кішак Т.С. Covid-19 та дистанційне навчання у закладах вищої освіти: аналітичний огляд наукових публікацій з міжнародних видань. *Національний університет біоресурсів і природокористування України*. 2020. URL: <https://nubip.edu.ua/node/79877>.
2. Романовський О.Г., Квасник О.В., Мороз В.М., Підбуцька Н.В., Резнік С.М., Черкашин А.І., Шаполова В.В., 2019. Фактори розвитку та напрями вдосконалення дистанційної форми навчання в системі вищої освіти України. Інформаційні технології і засоби навчання. 2019. Т. 74. № 6. С. 20–42.
3. Owen P. Hall. *Editorial: COVID-19 and the Future of Management Education*. 2020. Vol. 23. Is. 1. P. 1–6.
4. Doug V. Distance Learning: Promises, Problems, and Possibilities. *Online Journal of Distance Learning Administration*. Volume V. Number III. Fall 2002. URL: <https://www.westga.edu/~distance/ojdla/fall53/valentine53.html>.
5. Chaney B.H. History, Theory, and Quality Indicators of Distance Education: A Literature Review. URL: <https://www.eurashe.eu/library/modernising-phe/mobility/virtual/WG4%20R%20distance.pdf>.
6. Gautam P. Advantages And Disadvantages Of Online Learning. *eLearning Industry*. 2020. URL: <https://elearningindustry.com/advantages-and-disadvantages-online-learning>.
7. Wonderblog. The Advantages and Disadvantages of Online Learning. *Petrosains* : web-site. URL: <https://petrosains.com.my/wonderblog/the-advantages-and-disadvantages-of-online-learning/>.

8. Як онлайн-освіта впливає на світову економіку. *Європейський університет*. URL: <https://e-u.in.ua/ua/articles/yak-onlayn-osvita-vplivae-na-svitovu-ekonomiku-818/>.
9. Особливості дистанційного навчання у закладі вищої освіти. *Дистанційна освіта в Україні: інноваційні, нормативно-правові, педагогічні аспекти* : І Всеукраїнська науково-практична конференція, м. Київ, 16 червня 2020 року. Київ, 2020. С. 154.
10. Almaiah M.A., Al-Khasawneh A., Althunibat A. Exploring the critical challenges and factors influencing the E-learning system usage during COVID-19 pandemic. *Educ. Inf. Technol.* 2020. No. 25. P. 5261–5280.
11. Eze S.C., Chinedu-Eze V.C., Okike C.K., Bello A.O. Factors influencing the use of e-learning facilities by students in a private Higher Education Institution (HEI) in a developing economy. *Humanit. Soc. Sci. Commun.* 2020. No. 7. P. 1–15.
12. Armstrong D. Students' perceptions of online learning and instructional tools: A qualitative study of undergraduate students use of online tools. *Turk. Online J. Educ. Technol.* 2011. No. 10. P. 222–226.

ONLINE EDUCATION: FORCED SELF-ISOLATION OF KNOWLEDGE OF STUDENTS OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION

Nataliya Zhyhaylo

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska str., Lviv, Ukraine, 79000
e-mail: nataliya.zhyhaylo@lnu.edu.ua*

Oksana Kharko

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska str., Lviv, Ukraine, 79000
e-mail: oxigestalt@gmail.com*

The article is devoted to online learning as a forced, in other words saying, necessary isolation of knowledge of students of higher educational institutions.

The object of this study is the process of online-learning of student youth in the period of the spread of COVID-19 pandemic. The subject of the research is qualitative indicators of online learning. The purpose of the study is to establish the perception of higher education students of online-studying as such and the system through which online-studying occurs.

The issue of distance learning as a modern format of education, which should continue to exist in the future, is extremely debatable at the moment. And although distance learning probably cannot truly become a substitute for full-time studying and has never been planned for the long term, it could be an effective tool not only during quarantine conditions. COVID-19 encourages higher education institutions in Ukraine to implement innovative solutions in a relatively short periods of the time and to introduce distance studying using various web servers, platforms, resources and social networks. The results of the study made it possible to identify the difficulties and perspectives, disadvantages and advantages of the implemented distance education.

The scientific novelty of the study is to identify criteria for determining the benefits of e-learning among university students, developing a questionnaire of students' adoption of e-learning on the Likert scale and establishing e-learning perception, positive response indicator, disagreement and neutrality in such categories as flexibility over time and space, easy and fast access to educational materials, improved cooperation and interactivity among higher education students, access to higher education for all entrants, the ability to work with e-learning systems, the availability of different types and styles of learning, quick feedback, various and fast interactions, fast and efficient access to educational resources. According to the results of the study has been revealed a positive result of students' perception of e-learning and, thus, the adoption of a new learning system. This study will promote educational institutions to improve and enhance various aspects of online learning, to utilize more digital tools for teaching and learning and to attract students from all locations to the study process.

Key words: online learning / studying, distance learning, educational system, online education, e-learning, COVID-19 pandemic, "new reality", advantages and disadvantages of online learning.